

ELTE Társadalomtudományi Kar

Humánökológia mesterképzési szak

Záróvizsga követelmények és általános információk

Általános információk

Szakedolgozati témaválasztás a Neptunban (HKR 457. §-a alapján)

- Őszi félévben: október 15 - november 15.
- Tavaszi félévben: április 15 - május 15.

Szakedolgozati téma és/vagy konzulens módosítása a Neptunban (HKR 77. §-a alapján)

- Őszi félévben: szeptember 15.
- Tavaszi félévben: február 15.

Záróvizsgára történő jelentkezés a Neptunban (HKR 457/C. §-a alapján)

- Őszi félévben: október 15.
- Tavaszi félévben: március 15.

Szakedolgozat leadása a Neptunban (HKR 457/A. §-a alapján)

- Őszi félévben: november 15.
- Tavaszi félévben: április 15.

Szakedolgozat bírálata (HKR 457/B. §-a alapján)

- Szakigazgató által kijelölt opponens bírál.
- A bírálat az előzetesen megadott határidőre a neptunba kerül feltöltésre.

Szakedolgozat védelme (HKR 81. §-a alapján)

- Minden szak esetén a záróvizsga napján történik.

Szakedolgozat követelményei:

https://tatk.elte.hu/dstore/document/2713/ELTE_TATK_szakedolgozati_kovetelmenyek.pdf

Záróvizsga-időszak

- A tanév záróvizsga-időszakját a tanév rendje tartalmazza.

Záróvizsga letételének lehetőségére vonatkozó határidők:

(HKR 81. §-a alapján)

- Tanulmányaikat 2006/07. tanév 1. félévétől 2011/12. tanév 1. félévéig megkezdők esetén: nincs határidő jelenleg a zv-letételére, de az abszolutórium megszerzése utáni 7. évtől az intézmény egyéb feltételeket szabhat
- Tanulmányaikat 2012. szept. 1-jétől megkezdők: LEGKÉSŐBB az abszolutóriumot követő 2+3 = 5. év végéig tehetik le a záróvizsgát

Az állami ösztöndíjasok esetén az OH további szigorításokat ír elő a diploma megszerzésére, erről itt olvashatnak részleteket: https://www.oktatas.hu/felsooktatas/osztondijas_kepzes/kepzesfeltetelek.

Az aktív/passzív/abszolutóriumot szerzett hallgatókat az aktuális határidőkről Neptunon keresztül tájékoztatja a Tanulmányi Hivatal.

Humánökológia mesterképzési szak

- a) a záróvizsga az alábbi két részből áll:
- aa) a hallgató a záróvizsga-bizottság előtt megvédi dolgozatát az opponensi bírálattal szemben, és válaszol a dolgozattal kapcsolatos, valamint a választott téma széleskörű ismeretéről tájékozódó kérdésekre;
 - ab) a hallgatók az átfogó témaköröket tartalmazó tételek egyikéről számolnak be. A tétel kidolgozására a záróvizsga-bizottság a hallgatók számára előzetes felkészülési lehetőséget biztosít;
 - ac) a záróvizsga-bizottság külön értékeli a védést és a tételre adott választ, mindkét esetben ötfokozatú érdemjeggyel;
- b) a záróvizsga érdemjegye a szakdolgozat, a védés és az elméleti kérdésre adott három jegy számtani átlaga, két tizedes jegyre számolva;
- c) az oklevél minősítése megegyezik a záróvizsga érdemjegyével.

Záróvizsgára vonatkozó szakigazgatói kiegészítés

A záróvizsgára jelentkező hallgató előzetesen tájékoztathatja a szakigazgatót az általa leginkább preferált két tételről. Ezt a záróvizsga-jelentkezés időpontjáig kell megtennie.

A záróvizsga során a bizottság jelzi, hogy a két tételből melyiknek a bemutatását kéri. A hallgató 10 percben bemutatja a tételét, majd a bizottság kérdései alapján a téma megbeszélése következik. A tétel bemutatása során nem kötelező a tétel minden altémájára kitérni, de a bizottság bármelyik altémával kapcsolatban tehet fel kérdést.

A hallgató a védéshez és a tétel bemutatásához használhat prezentációt vagy jegyzetet. Prezentáció esetén a záróvizsgát 5 munkanappal megelőzően az igényét a tanszéken be kell jelentenie, hogy a technikai feltételek biztosítva legyenek.

A tétel bemutatása és a szakdolgozat védeése legfeljebb 10-10 perces lehet.

ZÁRÓVIZSGA TÉTELEK
Humánökológia mesterképzés
magyar nyelven
2024/25. tanév 1. félévétől

I.Bioszféra és ember

1.1. A bioszféra általános jellemzői: energiaáramlás a bioszférában; az élet közegei: légkör, vizek, geoszféra; biológiai sokféleség; populációk és társulások, illetve ezek dinamikája; anyagkörforgalom a bioszférában; a bioszféra története.

- V. Smil: The Earth's Biosphere, MIT Press, 2002.
- Az ökológia nagykönyve. HVG Könyvek, 2021.

1.2. A fő globális környezeti problémák: globális éghajlatváltozás; a biológiai sokféleség csökkenése; szmog; a szintetikus vegyületek okozta problémák; a talajok degradációs folyamatai.

- Az ökológia nagykönyve. HVG Könyvek, 2021.
- C. McDaniel & J. Gowdy: Az édenkert kiárusítása – Példázat a természet tönkretételéről,
- Typotex, 2013 – 3. és 6. fejezet.

1.3. Élelmezési gondok és édesvíz-szűkösség a világban: az intenzív mezőgazdaság fő jellemzői; az intenzív mezőgazdaság fő hátulütői; a mezőgazdasági géntechnológia és kritikája; a globális vízkörforgalom emberi megváltoztatása és ennek következményei; erőszakos konfliktusok a világban a víz és más természeti források szűkössége miatt.

- H.C.J. Godfray et al.: Food security: The challenge of feeding 9 billion people. Science 327: 812-818, 2010.
- S. Postel: Az édesvíz és a rá épülő életközösségek megőrzése, in A világ helyzete 2013, Föld
- Napja Alapítvány.

1.4. A környezeti problémák társadalmi háttere – Trendek és a visszafogás lehetőségei: népességszám; termelés/fogyasztás; technológiák; gazdaságszerkezet; a gazdaság földrajzi mintázata.

- Takács-Sánta A.: Bioszféra-átalakításunk nagy ugrásai. L'Harmattan, 2008. 1. és 3. fejezet.
- Takács-Sánta A.: A közlegelők komédiája. L'Harmattan, 2017. 1. és 3. fejezet.

2. Politikai ökológia

2.1. A globális társadalmi-gazdasági struktúrák a bírálókat tükrében

- Uralom a természet felett: a haladás narratíva és a fenntartható fejlődés
- A technológiai civilizáció és kritikái, a tudomány változó társadalmi szerepe, tudás és hatalom
- A fogyasztók társadalma, jólét és világszegénység – humánökológiai megközelítésben
- A globalizáció történelmi folyamata és jelen szakaszának főbb jellemzői
- Társadalmi, kulturális és politikai változások a globalizáció korában

Irodalom:

- Herman Daly: Egy megállapodott gazdaság felé. Kovász 16.4. 2012 Az ökológiai közgazdaságtan első és második harminc évének néhány közös témája. Kovász XXVI 2022
- Lányi András: A fejlődéstől a fenntarthatóságig. In: Bevezetés az ökofilozófiába – kezdő halódóknak. L'Harmattan, Budapest 2020
- Ulrich Beck: Kockázattársadalom – Út egy másik modernitásba, 1.2. és 8. fejezet. Századvég, Budapest 2003

2.2. A környezetvédelemtől az ökopolitikáig

- A későmodern ipari társadalom legitimációs válsága
- Az új elégedetlenség megjelenése, témái (életminőség, környezet nemnövekedés, közjavak, részvételiség) és társadalmi bázisa
- Civil kezdeményezések, pártok, mozgalmak; a zöld politikai mozgalmak megjelenése nálunk és más országokban
- Az ökológiai rendszerváltozás esélyei a liberális demokráciában
- A lokalizáció programja, lokalista és globalista zöldek

Irodalom:

- Andrew Dobson: Stratégiák a zöld változásért. In Scheiring, Jávorszék szerk: Oikosz és polis. L'Harmattan Bp. 2009
- Daniel Hausknost: The environmental state and the glass ceiling of transformation. Environmental Politics 29.1. 2020
- Murray Bookchin: Innen – oda; Túl a neomarxizmuson. In Bozóki A, Seres Z, Sükösd M. szerk: Anarchizmus – ma. T-twins, Budapest 1994
- Helena Norberg-Hodges: Localization – a strategic solution to globalized authoritarianism www.longreads.tni.org

2.3. Az ökológia politikai filozófiája

- Az ökopolitika a kortárs politikai filozófiák között
- A zöld demokrácia (decentralizált, részvételi, deliberatív)
- „A zöldek a haladás/a jólét/a tudomány/a demokrácia ellenségei” – az ökopolitika a bírálatok kereszttüzeiben
- Mit akarnak a zöldek és hogyan érhetik el?

Irodalom:

- Robyn Eckersley: The Green State 4-6. fejezet. The MIT Press, Cambridge MA 2004
- Andrew Dobson: Ecology and Other Ideologies. In Dobson: Green Political Thought. Routledge, London 2007
- Lányi András: Együttélés – az ökopolitika filozófiája. In Lányi i.m.

2.4. Etika egy több-mint-emberi világban

- Természetfogalmunk változásai és a természettudományos világnézet ökológiai szempontú bírálata
- Az erkölcsi felelősség új dimenziói
- Az öko-etikai irányzatok bemutatása és összehasonlítása
- A természet erkölcsi értéke, többféle megközelítésben
- A mélyökológiai mozgalom és az emberközpontúság kérdése

Irodalom:

- Lányi András, Jávor Benedek szerk: Környezet és etika. L'Harmattan, Budapest 2005
- Lányi András: Az ökoetika útkeresése. In Lányi: Bevezetés az ökoetika filozófiába, ill. Magyar Filozófiai Szemle 2019.2.

3.Ökológiai közgazdaságtan

3.1.A környezetgazdaságtani megközelítés alapjai: a természet értékének számszerűsítése; diszkontálás; kereslet-kínálati összefüggések, externáliák.

A természet értékének számszerűsítése:

- Milyen elemekből áll össze egy ökoszisztéma teljes gazdasági értéke? Egy konkrét ökoszisztéma példáján keresztül illusztráld!
- Milyen típusait különböztetjük meg az ökoszisztémák pénzübeli értékelési módszereinek? Mindegyik típusra mondj egy példát (egy konkrét módszert), és jelezd, hogy milyen értékelem számszerűsíthető vele!

Diszkontálás:

- Mit mutat a diszkontráta? Magyarázd el a jövőben és jelenben felmerülő költségek és hasznok egymáshoz viszonyított fontosságát mutató képlet segítségével!
- Hogy lehet az, hogy a nukleáris energia térhódítását és visszaszorulását is jelentős részben a piaci alapú diszkontálás okozta?

Kereslet-kínálat:

- A kőolaj kínálati és keresleti görbéjének sematikus ábrájával mutasd be, hogyan tudják egyes termelők befolyásolni más termelők olajpiaci befektetéseinek megtérülését!
- Mutasd be, hogy a villamosenergia piacán miért perdöntő az egyes technológiák gazdaságossága szempontjából, hogy melyik termelőknek van joga az általuk megtermelt áramot korlátozás nélkül a hálózatba táplálni!

Externáliák:

- Mik az externáliák, milyen típusaik vannak, melyiket érdemes kiküszöbölni, és milyen főbb kiküszöbölési lehetőségek vannak?
- Hol az externália a társadalmi dilemmákban (fogolydilemma, közlegelők tragédiája)? Számpéldákkal válaszolj!

Irodalom:

- Marjainé Dr. Szerényi Zsuzsanna: A természetvédelemben alkalmazható közgazdasági értékelési módszerek. KvvM, Budapest 2005. 3. fejezet (Teljes gazdasági érték) és 9. fejezet (A pénzübeli értékelési módszerek összegző jellemzése)
- Wikipedia: Diszkontált pénzforgalom: Bevezető és matematikai háttér (https://hu.wikipedia.org/wiki/Diszkont%C3%A1lt_p%C3%A9nzforgalom)

3.2.Ökológiai gazdaságtan: a mérhetőség kritikája, a diszkontálás kritikája, a homo oeconomicus modell kritikája.

A mérhetőség kritikája

- Miért problematikus a környezeti károk számszerűsítése?
- Milyen alternatív döntési mechanizmusok léteznek a számszerűsítésen alapuló döntések helyett?

A diszkontálás kritikája:

- Mik a főbb érvek a piaci alapú diszkontráták alkalmazása ellen?
- Mik a főbb érvek a bármilyen diszkontálás ellen?

Az externáliákkal kapcsolatos kritika:

- Miért nem lát externáliának sok hatást az ökológiai közgazdász, amit a főáram annak hív? Példákon keresztül mutasd be az ökológiai gazdaság érvelését!
- Miért működésképtelenek sokszor a környezeti károk (főáram szerint externáliák) kiküszöbölésének főáramú módszerei (pl. Pigou és Coase megoldásai)? Mik az alternatívák?

A homo oeconomicus modell kritikája:

- Milyen mechanizmusok érvényteleníthetik a racionális piaci viselkedésen alapuló modelleket?
- Milyen környezeti kérdések és problémák esetében fontos, hogy nem csak a gazdasági értelemben vett racionalitás irányítja az emberi viselkedést?

Irodalom:

- Daly, H.E., and J. Farley: Ecological Economics, Second Edition: Principles and Applications: Island Press. 2011
- Thaler, Richard H. and Sunstein, Cass R.: Nudge. Improving Decisions about Health, Wealth and Happiness. Penguin Books. 2009.

3.3. A növekedési modell: GDP; trendek; növekedés nélküli nehézségek; növekedésen túli stratégiák.

GDP:

- Mi a GDP és miért nem alkalmazható jóléti mutatóként?
- Mi az I~PAT összefüggés, és miért valószínűtlen 1-2 évtizedes távlatban is, hogy folytonos gazdasági növekedés mellett tarthatók lesznek a legfontosabb fenntarthatósági célkitűzések?

Trendek:

- Mutasd be a gazdasági növekedési modell hosszú távú fenntarthatatlanságát?
- Mi a Kuznets görbe, milyen esetekben jellemző a létezése, és fenntarthatósági szempontból miért nem garancia még a létezése sem?

Növekedés nélküli nehézségek:

- Miért próbálja a legtöbb társadalom folyamatosan növelni a GDP-t?
- Milyen szereplők

Növekedésen túli stratégiák:

- Milyen stratégiákkal enyhíthető potenciálisan a gazdaság növekedéstől való függése?
- Milyen akadályok miatt nem könnyű a nagy léptékű alkalmazásuk?

Irodalom:

- Antal M.: Több ösztönöséget, új közgazdaságtant! A gazdasági növekedés meghaladásának stratégiái. 2021. Replika 121-122, 179-208. <https://www.replika.hu/replika/121-122-13>

3.4.Ökoszisztéma-szolgáltatások és társadalmi jóllét: ökoszisztéma-szolgáltatások meghatározása, típusai, a fogalom kialakulásának története; társadalmi részvétel szerepe az ökoszisztéma-szolgáltatások értékelésében; társadalmi jóllét különböző meghatározásai: konvencionális közgazdaságtan, alapvető szükségletek, emberi jogok és a képességszemlélet szerint, e koncepciók kritikája; ökoszisztéma-szolgáltatások és a társadalmi fejlődés kölcsönhatásai; szubjektív jóllét, mentális egészség és ökoszisztéma szolgáltatások kapcsolata.

- Kovács, Eszter, György Pataki, Eszter Kelemen, and Ágnes Kalóczkai. 2011. "Az ökoszisztémaszolgáltatások fogalma a társadalomkutató szemszögéből." Magyar Tudomány no. 7.
- Sen, Amartya Kumar. 2003. A fejlődés mint szabadság. Budapest: Európa Kiadó.
- MEA. 2005. Millennium Ecosystem Assessment. Ecosystems and Human Well-being: Synthesis. Washington DC: World Resource Institute.
- Meredith, G. R., Rakow, D. A., Eldermire, E. R. B., Madsen, C. G., Shelley, S. P., & Sachs, N. A. (2020). Minimum Time Dose in Nature to Positively Impact the Mental Health of College-Aged Students, and How to Measure It: A Scoping Review. *Frontiers in Psychology*, 10. doi:10.3389/fpsyg.2019.02942

4.Környezetmenedzsment

4.1. A környezetvédelem hazai intézményrendszere és érdekviszonyai, az egyes szakterületek helyzete

Irodalom:

- Fodor László (2015; 2. javított kiadás): Környezetjog. Debrecen. 3. fejezet A környezetvédelem állami szervezetének vázlata. pp. 114-123.
- OECD (2018): Environmental Performance Reviews - Hungary. Chapter 2. pp. 85-102.

4.2. A környezetgazdálkodás elméleti alapjai és alkalmazásuk az energia- valamint a hulladékgazdálkodásban.

- Milyen fő területei vannak a környezetgazdálkodásnak?
- Milyen példák vannak a környezetgazdálkodás számos területe között az interakcióra, szinergiára? - 3-4 olyan példa rövid bemutatása, ami érinti vagy az energia-, vagy a hulladékgazdálkodás témakörét.
- Milyen 2 nagy terület és ezen belül milyen eszközök állnak rendelkezésre a primerenergia-felhasználás csökkentésére?
- A hőenergia vonatkozásában milyen megújuló energiaforrások alkalmazása és milyen technológia jöhet számításba a háztartási szintű felhasználásban? - ezek vázlatos bemutatása.
- A villamosenergia-termelés kapcsán milyen megújuló energiaforrások alkalmazása és milyen technológia jöhet számításba az ipari léptékű felhasználásban? - ezek vázlatos bemutatása.
- Az atomenergia miért nem valódi megoldás az emberiség energiaválságának megoldására? Ezt legalább 4-5 pontban foglalja össze.
- Milyen irányai, megoldásai vannak a hulladékcsökkentésnek? - az ezek közötti különbségeket példák segítségével mutassa be.

Irodalom:

- Balogh Emese és Szilágyi László (szerk.) 2007: Nulla hulladék – Zero waste - a HuMuSz javaslatai önkormányzatok számára
- Munkácsy Béla 2018: Energiaföldrajz és energiatervezés. Egyetemi jegyzet, ELTE TTK

4.3. A természetvédelem elmélete és gyakorlata.

Irodalom:

- Standovár T. – R.B. Primack: A természetvédelem biológiai alapjai, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2001.
- Juhász Nagy P.: Eltűnő sokféleség, Scientia, 1993.

4.4. A fenntartható vidékfejlesztés és a magyar agrárfejlődés sajátos vonásai: az iparszerű mezőgazdaság és az agrár-környezetgazdálkodás főbb jellemzőinek összevetése; fenntartható termelési formák Magyarországon; a földkérdés a 20. és 21. században hazánkban (birtokkoncentráció, földreformok); az EU Közös Agrárpolitikájának hatása a magyar mezőgazdaságra és a vidékre; a vidéki térségek helyzete hazánkban és a jövő kihívásai; önkormányzati és civil helyi gazdaságfejlesztési kezdeményezések; a hazai vidékfejlesztés stratégiai feladatai

- Ángyán J.: Tájgazdálkodási és vidékfejlesztési ismeretek. Egyetemi jegyzet. Szent István Egyetem, KTI. Gödöllő, 2008
- Kajner P.: Végkiárusítás előtt. In: Lányi A. – Farkas G. (szerk.): Miért fenntarthatatlan, ami fenntartható? L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2010. p. 237–279
- Kovách I., Megyesi B.: A vidék harminc éve. A magyar vidék alakulása az erőforrások, a társadalmi tőke és fejlesztéspolitikai változásainak tükrében. In: Erdélyi társadalom, 16 (1), 2018, DOI: 10.17177/77171.209
- Lányi A.: Miért fenntarthatatlan, ami fenntartható? In: Lányi A. – Farkas G. (szerk.): Miért fenntarthatatlan, ami fenntartható? L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2010, p. 12–61
- Kajner P. – Lányi A. – Takács-Sánta A. (szerk.): A fenntarthatóság felé való átmenet jó példái Magyarországon. Nemzeti Fenntartható Fejlődés Tanács, Műhelytanulmányok - No. 18., 2013

4.5. Helyi, közösségi megoldások az ökológiai válságra. Ökolokalizmus.

- Takács-Sánta A.: A közlegelők komédiája. L'Harmattan, 2017. 4-7. fejezet.
- F. Curtis. Öko-lokalizmus és fenntarthatóság. In: Scheiring G. és Boda Zs. (szerk.) Globalizáció és fejlődés: Kritikai fejlődéstanulmányok szöveggyűjtemény, 562-593. Végegyetlet – Új Mandátum, 2011.